

S Z E M L E

LENGYEL NÉPKÖZTÁRSASÁG

Rövid áttekintés a köztársaság könyvtárügyéről.

A második világháború kezdetén Lengyelországban 36.000 könyvtár volt. Ezekből 26.000-et tett ki az iskolai könyvtárak, kb. 9.500-at a közművelődési könyvtárak és 500-at a tudományos könyvtárak száma. Lengyelország összes könyvtárainak állománya mintegy 22,500.000 kötetet számlált.

A második világháború alatt és a hitleri megszállás idején Lengyelország könyvtárainak állománya rendkívül nagy károkat szenvedett: a 22,500.000 kötetből alig maradt meg 7,500.000.

A népi hatalom kormányára óriási munka vár, egyrészt a könyvtárak helyreállítása és létrehozása terén, másrészt egy új könyvtári rendszer megszervezésével kapcsolatban.

1946 április 17.-én adták közre a "Könyvtárakról és a könyvtári állomány megőrzéséről szóló törvényerejű rendelet"-et.

A törvényerejű rendelet lényege abban van, hogy valamennyi könyvtár és valamennyi könyvgyűjtemény nemzeti tulajdonnak számít és a nép szolgálatában áll. Ebből a célból szervezték meg a nyilvános könyvtárak országos hálózatát, mely iskolai, közművelődési és tudományos könyvtárakból tevődik össze.

Lengyelország közművelődési könyvtárainak állami hálózatához a következő könyvtárak tartoznak: vajdasági, járási és községi könyvtárak, illetve kölcsönző állomások; ez utóbbiak a községi könyvtárak fiókjai. /Ugy helyezkednek el, hogy a munkások és parasztok széles tömegei minél könnyebben hozzájussanak a könyvekhez./

A vajdasági könyvtárak feladatait az 1950 április 8.-án kelt rendelkezés határozza meg, mely szerint a vajdasági könyvtáraknak olyan munkát kell végezniük, amely a könyvtárakról szóló törvényerejű rendelet által kitűzött feladatok végrehajtását szolgálja. E dekrétum szerint minden lakos számára lehetővé kell tenni, hogy megkapja a számára szükséges könyvet, szervezeti és oktatási, illetve módszertani segítséget kell nyújtani az alacsonyabb fokú könyvtáraknak és gyűjteniük kell az adott vajdaságra vonatkozó helytörténeti anyagot.

1951-ben a Közoktatásügyi Minisztérium rendeletet adott ki arra vonatkozóan, hogy a vajdasági könyvtárak mellett oktatási-módszertani osztályt kell szervezni. Ezeknek az osztályoknak az a

kötelessége, hogy tanulmányozzák a vajdaság könyvtárügyének állapotát, szervezeti felépítését és szükségleteit, dolgozzák ki a könyvpropaganda és az olvasás irányításának módszereit, segítsék a könyvtárakat ahhoz, hogy felhasználják a szovjet könyvtárak és a lengyel élenjáró könyvtárak tapasztalatait; további feladatok: helyszíni instruálás; a könyvtári dolgozók képzésének és továbbképzésének megszervezése; együttműködés az instruáló és módszertani munkát végző népművelési intézményekkel és társadalmi szervezetekkel.

Lengyelország legnagyobb közművelődési könyvtára a varsói Nyilvános Könyvtár, melyet 1907-ben létesítettek. A könyvtárnak szerteágazó városi fiókhálózata van. A fiókhálózat kerületi tudományos olvasókból, otthonra kölcsönző felnőtt könyvtárakból és gyermekkönyvtárakból áll. A Könyvtár osztályai: bibliográfiai tájékoztató osztály, könyvtártudományi osztály és gyermekkönyv muzeum; létrehozták továbbá a központi oktatási és módszertani osztályt, melynek az a feladata, hogy megfelelő segítséget nyújtson az ország valamennyi gyermekkönyvtárának.

A gyermekkönyvtárak /melyek a lengyel közművelődési könyvtárak hálózatához tartoznak/ tervezései szervezése 1951-ben indult meg. Jelenleg ezek a könyvtárak szervezetileg a felnőttek közművelődési könyvtáraihoz kapcsolódnak, s ezeknek osztályaiként, illetve fiókjaiaként működnek.

Lengyelország állami könyvtári hálózatához tartoznak továbbá a tudományos könyvtárak is.

Lengyelország legfőbb tudományos könyvtára az 1928-ban létesült Nemzeti Könyvtár.

A Könyvtár gyűjti és őrzi az egész lengyel irodalmat és a Lengyelországról szóló külföldi irodalmat. A központi állami könyvtár jellegét magánviselő könyvtár tevékenysége arra irányul, hogy minél nagyobb segítséget nyújtson az ország különböző könyvtárainak.

A Nemzeti Könyvtár egyúttal az ország bibliográfiai központja is. A könyvtáron belül működik a Bibliográfiai Intézet, amely szerkeszti és hetenként kiadja az egyetemes kurrens bibliográfiát /Przewodnik Bibliograficzny - Bibliográfiai mutató/, havonta közreadja a folyóiratcikkek, a gyűjtemények, a recenziók, a fontosabb hírlapcikkek bibliográfiáját /Bibliografia zawartosci czasopism - Időszaki Cikk Bibliográfia/, kiadja a lengyel sajtó retrospektív bibliográfiáját, szak- és ajánló bibliográfiákat szerkeszt, foglalkozik a bibliográfia történetének, elméletének és módszertanának kérdéseivel, ezenkívül olyan központként működik, amely a bibliográfiával foglalkozó egyéb intézmények munkáját szabályozza és összehangolja.

1950 óta az Intézet folyóiratot ad ki *Biuletyn Instytutu Bibliograficznego* címen, amelyben cikkeket közöl az elméleti és módszertani jellegű bibliográfiákról.

A Bibliográfiai Intézet 1951 óta nyomtatott katalóguscédulákat ad ki valamennyi újonnan megjelent kiadványról /a különlenyomatok és kis példányszámban megjelenő kiadványok kivételével/, a könyvtárak ezekből építik fel katalógusaikat és kartotékjaikat. 1954 óta a Nemzeti Könyvtár nyomtatott annotált katalóguscédulákat is ad ki.

1954-ben a kormány jóváhagyta a Nemzeti Könyvtár szervezeti szabályzatát, mely nagyobb fejlődési lehetőséget nyújt egyrészt a Bib-

liográfiai Intézetnek, másrészt a nemzetközi Kiadványoszeres Irodának s a mikrofilm osztálynak; ugyanakkor létrehozták az önálló könyv-egészségügyi és restauráló osztályt, illetve a Könyv- és Olvasásügyi Intézetet.

Lengyelország 8 egyetemi könyvtára közül a legnagyobb a krakkói Jagello Egyetem Könyvtára /alapítási éve: 1364/, ezt követi a varsói Egyetemi Könyvtár /alapítási éve: 1817/ és a wroclawi Egyetemi Könyvtár /alapítási éve: 1945/.1/

A krakkói Jagello Egyetem Könyvtára évszázadok óta gyűjti a lengyel nyomtatott sajtótermékeket s ezért a legjobb "Polonica" gyűjteménnyel rendelkezik. A Varsói Egyetemi Könyvtárnak igen gazdag orosz könyvgyűjteménye van, melynek gyarapítása rendszeresen folyik.

Lengyelország tudományos könyvtárainak sorába tartozik az Ossolinski Nemzeti Intézet /Ossolineum/ is, amelyet 1818-ban létesített Lwowban Józef Maximilian Ossolinski. 1946-ban az Intézetet és vele együtt a könyvtárat is Wroclawba helyezték.

Az Ossolineum Lengyelország egyik legfontosabb tudományos kutató központja, amely főleg a lengyel történet, a lengyel irodalom és a lengyel művelődés fejlődésének kutatásával foglalkozik.

1953-ban az Ossolineum-Könyvtár állományában 280.000 könyv, kb. 11.000 kézirat és 27.000 darab grafika volt. A Könyvtár mellett igen jól berendezett marxista-leninista kabinet működik.

Jelenleg az Ossolinski Nemzeti Intézet Könyvtára a Lengyel Tudományos Akadémia Könyvtárának hálózatához tartozik.

A szakkönyvtárak közül ki kell emelnünk az Állami Mezőgazdasági Tudományos Intézet pulavai könyvtárát, amely Lengyelország egyik legnagyobb szakkönyvtára. 1953. január 31-én Varsóban Lengyel-Szovjet Intézet nyílt meg, amely azt a feladatot tűzte maga elé, hogy a lehető legnagyobb teljességgel tanulmányozza a Szovjetunió életét és eredményeit. Az Intézet mellett könyvtár létesült, ez ma már 80.000 kötetet számlál.

1953. szeptember 24-én a lengyel kormány rendeletet adott ki a vállalati szakkönyvtárak hálózatának létrehozásáról. E rendelkezésnek megfelelően valamennyi olyan gazdasági vállalat, amely több, mint 100 munkást foglalkoztat, könyvtárat köteles felállítani.

Lengyelországban az állami könyvtárhálózaton kívül számos olyan könyvtár is működik, amelyeket különféle társadalmi szervezetek tartanak fenn. Ezekhez a könyvtárakhoz soroljuk a vállalatnál működő

1/ 1953-ban a fenti könyvtárak a következő állománnyal rendelkeztek: a Jagello Egyetem Könyvtára: 1,023.000 könyv, 10.200 kézirat, 7.500 térkép, 35.800 példány grafika, 23.700 kotta; a Varsói Egyetemi Könyvtár: 1,230.000 könyv, 1.600 kézirat, 2.300 térkép, 44.500 példány grafika; a wroclawi Egyetemi Könyvtár: 948.000 könyv, 9.500 kézirat, 3.500 térkép, 29.000 példány grafika, 10.700 kotta.

szakszervezeti könyvtárakat is. A szakszervezeti könyvtárak hálózata az 1.000 munkásnál több munkást foglalkoztató vállalatoknál felállított állandó jellegű könyvtárakból, a kisebb vállalatoknál szervezett kölcsönző állomásokból - ezeket leheték formájában látják el könyvekkel - és a szakmaközi vajdasági és járási művelődési otthonok könyvtárából áll. A községekben a "Paraszti Önségély Egyesület" könyvtárai működnek, amelyek lényegében a mezőgazdasági termelőszövetkezeteket szolgálják ki.

Lengyelország könyvtárai a Művészet és Művelődésügyi Minisztérium irányítása alatt állnak, melynek kebelén belül létrehozták a Könyvtárak Központi Igazgatóságát.

A könyvpropaganda és könyvterjesztés fokozása céljából 1952. május 24.-én rendeletet adott ki a kormány az olvasómozgalom és a könyvterjesztés kérdéseivel foglalkozó tanács létrehozására. A jelenleg is működő vajdasági, járási és községi könyvtári bizottságok alapján létrehozták a vajdaságokban, járásokban és községekben is az Olvasómozgalmi és Könyvterjesztési Tanácsokat.

Fontos feladatokat hárít a lengyel könyvtárosokra a Lengyel Egyesült Munkáspárt Központi Bizottsága VII. plenáris ülésének határozata /1952 június/, mely a mezőgazdaság fejlesztésére és a falusi tömegpolitikai munka kibontakoztatására helyezte a fősúlyt. Ez a határozat arra kötelezi a könyvtárosokat, hogy figyelmüket a falusi könyvterjesztés kérdéseire összpontosítsák. 1952. október 4.-e és 5.-e között tartották meg Scecinben a Művelődési és Művészetügyi Dolgozók Országos Értekezletét. Ez célul tűzte ki a kulturális elmaradottság felszámolását, a kulturának az ország legtávolabbi zugába való eljuttatását is, hogy a kultúra eredményeiben a legszélesebb paraszttömegek is részesedjenek. Az értekezleten határozatot hoztak többek között arról, hogy 1954-ben minden községben legalább kölcsönző állomást kell létesíteni.

A lengyel könyvtárosképzés igen erőteljes. Az egyetemi végzettség elnyerése végett a Varsói Egyetemen létrehozták a könyvtártudományi tanszéket.

A középfoku könyvtárosképzést a szovjet könyvtáros-technikumoknak megfelelő könyvtáros-liceumokon lehet elérni. Liceumok működnek ezidő szerint Varsóban, Wroclawban, Krakówban, Lódzban és Bydgosban. A tanidő tartama négy év.

1948 óta Jarocinban Állami Könyvtárosképző Központ működik. Itt állandó könyvtáros-tanfolyamok vannak a különféle típusú könyvtárak dolgozóinak képzésére; van hat hónapos tanfolyam olyan ifjú könyvtárosok számára, akik elvégezték a középiskolát; ezenkívül különféle rövidlejáratu /3 héttől 2 hónapig terjedő/ tanfolyamok működnek a könyvtárosok szakképzettségének emelése céljából.

A fentiekén kívül egyéb szervezetek és intézmények is szerveznek könyvtárosképző és könyvtáros-továbbképző tanfolyamokat. Így például: a Lengyel Könyvtárosok Egyesülete, a Könyvtárak Központi Igazgatósága, a Nemzeti Könyvtár, a Varsói Nyilvános Könyvtár, a Szakszervezeti Szövetségek Központi Tanácsa, stb.

Lengyelországban megteremtették a Lengyel Könyvtárosok Egyesületét. Ennek a társadalmi szervezetnek az a főfeladata, hogy egyesítse a könyvtárak dolgozóinak nagy tömegeit munkájuk ill. ideológiai- és szakmai képzettségük tökéletesítése céljából.

A lengyel Könyvtárosok Egyesületének központi tanácsa a következőképpen foglalta fel a könyvtárosképzés feladatát: "A könyvtárosképzés feladata az ország minden részén a könyvtárosképzés terjesztése és a könyvtárosképzés terjesztésének elősegítése."

ja ki: Przegląd Biblioteczny /Könyvtári Szemle/, mely tudományos folyóirat, Bibliotekarz /Könyvtáros/, mely a könyvtár elméleti és gyakorlati kérdéseiről a könyvtári dolgozók széles tömegeit tájékoztatja. Végül megemlítendő a Poradnik Bibliotekarza /A könyvtáros tanácsadója/ is, mely a közművelődési könyvtárak kevésbé képzett könyvtáraihoz segítségét szolgálja.

Az 1954. év elején Lengyelországban 54.336 különféle típusu könyvtár és 30.766 kölcsönző állomás működött, mintegy 57,657.800 kötetnyi állománnyal. De előirányozták Lengyelországban a könyvtárak további mennyiségi fejlesztését úgy, hogy minden községnek legyen könyvtára és a könyv eljusson az ország legtávolabbi részébe is.

IRODALOM

1. Dunin-Wasowicz, M.: Warszawa - miasto kultury. /Varsó a kultúra városa./ = Przegląd Kulturalny. 1954, 45.sz.

A Varsói Városi Nemzeti Tanács 6.ülésszakán a kultúra kérdéseinek megvitatása során rámutattak arra, hogy Varsó fokozatosan a könyv városává válik. A városban 47 könyvesbolt és nagyszámu könyves pavillon van. Több mint 2.000 üzemben könyvárusító sátrakat állítottak fel. Hiányosság azonban az, hogy a könyvesboltok elosztása egyenlőtlen; a város egyes kerületeiben egyáltalán nincsenek is könyvesboltok. Kissé egyenlőtlen a könyvtárak területi elosztása is. A könyvpropaganda és a könyvterjesztés terén igen jó eredményeket ért el a Varsói Nyilvános Könyvtár és az üzemekben illetve munkásszállókban működő szakszervezeti könyvtárak.

2. Kozioł, Czesław: Czytelnictwo techniczne w publicznych bibliotekach powszechnych. /A műszaki irodalom olvasása a közművelődési könyvtárakban./ = Książka Techniczna. 1954, 5/12.sz. 1-4.lap.

A cikk az üzemi szakkönyvtárak és az állami hálózathoz tartozó közművelődési könyvtárak műszaki irodalommal való gyarapításáról, a fenti két típusu könyvtár számára szükséges irodalom jellegéről és arról szól, hogyan kell összehangolni az üzemi szak és szakszervezeti könyvtárak, valamint a közművelődési könyvtárak állománygyarapítási terveit.

3. Majewski, Zygmunt: Racjonalne czytelnictwo techniczne. /A műszaki irodalom ésszerű olvasása./ = Książka Techniczna. 1954, 4.sz. 1-4.lap.

A Központi Tudományos és Műszaki Dokumentációs Intézet igazgatójának cikke a műszaki könyvek propagandájának jelentőségéről és a tudományos-műszaki dokumentációknak a műszaki irodalom olvasásának ésszerűsítése terén betöltött szerepéről. A cikk beszél továbbá a Központi Tudományos és Műszaki Dokumentációs Intézet munkájáról és a műszaki könyvek propagálásához nyújtott segítségéről.

4. Józefowicz, Edmund: Regulamin jednolity dla bibliotek naukowych. Artykuł dyskusyjny. /A tudományos könyvtárak egységes szabályzata. Vitasikk./ = Przegląd Biblioteczny. 1954, 4.sz. 300-307.lap.

A főiskolai könyvtárak 1954-ben kiadott egységes szabályzatáról. A cikk szerzője azt javasolja, hogy módosítsák a szabályzat azon paragrafusait, amelyek a főiskolai könyvtárak állományának gyarapítására vonatkozó korlátozásokat, a kötelespéldányt, a könyvtárhasználatot és a könyvállomány védelmét illetik.

5. Walterowa, Helena: Zagadnienie rozwoju czytelnictwa wśród studentów szkół wyższych. /A főiskolai hallgatók olvasásának fejlesztéséről./ = Przegląd Biblioteczny. 1954, 4.sz. 289-300.lap.

A főiskolai könyvtárak feladatai a hallgatók tudományos munkára való felkészítésében. A cikk rámutat azokra a feltételekre, amelyekre a szóbanforgó feladatok ellátásához szükség van: a könyvállomány gyarapításának megfelelő megszervezése, a kisegítő apparátus /katalógusok, kartotékok, stb./ felállítása, olvasóaktívák szervezése a diákok és a tanszékek képviselőiből, tömegrendezvények szervezése az olvasás minőségi színvonalának emelése céljából /tudományos ülésszakok, tudományos munkák versenypályázata stb./, szakemberek beállítása a bibliográfiai tájékoztató osztályokon az olvasószolgálat megjavítása céljából, a hallgatók bevezetése a bibliográfiai forrásmunkák használatába. A cikk hangsúlyozottan rámutat arra is, hogy a tanárok testületének és a könyvtárosoknak állandóan együtt kell működniük abból a célból, hogy a főiskolai hallgatókat a tudományos munkára felkészítsék.

6. II Plenarne posiedzenie Zarządu Głównego Stowarzyszenia Polskich Bibliotekarzy 16-17 października 1954. r. /A Lengyel Könyvtárosok Egyesülete vezetőségének II teljes ülése 1954. október 16-17-én./ = Przegląd Biblioteczny. 1954, 4.sz. 375-378.lap.

Az ülésen meghallgatták az Egyesület titkárának beszámolóját, valamint a fiókok képviselőinek referátumait, beiktatták az Egyesület új tagjait, jóváhagyták a Vezetőség új tagjainak névsorát, elfogadták a Vezetőség munkájára vonatkozó szabályzatot, megvizsgálták a pénzügyi kérdéseket stb. Az ülésszak határozatot fogadott el a községi könyvtárak rendszeres helyiségekkel való ellátásáról és a könyvtári liceumok /középfiskolák/ hálózatának fejlesztési tervéről s végül a könyvtárosok levelező oktatásáról és a könyvtárosi illetmények megfelelő rendezéséről.

7. Dembowska, M.: Zadania sekcji bibliograficznej Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. /A Lengyel Könyvtárosok Egyesülete Bibliográfiai osztályának feladatai./ = Bibliotekarz. 1955, 1.sz. 15-20.lap.

A lengyel bibliográfiai intézményekről, a bibliográfiai munka állapotáról, a bibliográfus káderekről és arról,

hogy milyen feladatok várnak a Bibliográfiai osztályra a bibliográfusok képzésének terén. A cikk rámutat továbbá a könyvtárak bibliográfiai munkája színvonalának emelésével és az idevonatkozó intézkedések megtételével kapcsolatos feladatokra. Beszél továbbá a bibliográfia elméletéről és a bibliográfia propagálásának útjáról.

8. Narada bibliotekarska w Lublinie. /Könyvtáros értekezlet Lublinban./ "Przeгляд Biblioteczny. 1954, 4.sz. 366-367.lap.

A Könyvtárak Központi Igazgatósága 1954 szeptember 26.-a és 29.-e között országos értekezletet tartott a vajdasági nemzeti tanácsok könyvtári osztálya vezetői, a vajdasági könyvtárak és a vajdasági városok vajdasági könyvtárainak igazgatói számára. Az értekezleten a következő referátumok hangzottak el: A közművelődési könyvtárak bibliográfiai tájékoztató munkájának feladatai; a közművelődési könyvtárak módszertani és instruáló munkájának feladatai. A vitában sok helyet szenteltek az alsóbbfokú könyvtárak dolgozóinak képzésével kapcsolatos kérdéseknek.

= Bibliografija bibliotekovedenija. Annotirovannuj ukazatel'. 2.No. 1955. 66-73.lap.

FRANCIANYELVŰ IRODAIMI ANKÉT A SZOVJETUNIÓBAN

Kalininban a Területi Gorkij Könyvtár francia nyelven rendezett irodalmi ankétet a haladó francia író, Jean Laffite "Rose France" c. regényének megvitatására. A Könyvtár nagytermében szép számban gyűltek össze az olvasók: a Pedagógiai Főiskola hallgatói és előadói, egyéb pedagógusok, felsőosztályos középiskolás diákok stb. Mindenfelől francia beszédet lehetett hallani.

A vitában a résztvevők rámutattak arra, hogy Jean Laffite könyve mély benyomást tett rájuk a baráti francia nép életének és küzdelmének hű ábrázolásával.

A regény megvitatását hangverseny követte.

Az-ankét sikere azt mutatja, hogy igen mély érdeklődés él a szovjet emberekben a mai francia irodalom iránt.

= Bibliotekar', 1956. 7.sz. 48.lap.